

GRØNN VEKST

- HVA VIL FORBRUKEREN HA?

11.03.2013

Vekstmuligheter i norsk grøntsektor

I stortingsmeldingen om Landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011-2012), har norsk grøntsektor blitt pekt ut som et satsingsområde. Et bredt sammensatt utvalg fra næringa ønsker å bidra til at vi klarer å utnytte vekstmuligheten innenfor frukt, bær, grønnsaker og poteter. Rapporten inneholder konkrete forslag til tiltak.

NORGES BÆRDYRKERLAG

Norgesgrønt SA

NORGES BONDELAG

nordgrønt
rendyrket omtanke

Matmerk.

MERKER DU KAN STOLE PÅ

Opplysningskontoret
for frukt og grønt
frukt.no

Grønn vekst

- HVA VIL FORBRUKEREN HA?

Innholdsfortegnelse

1	SAMMENDRAG	3
2	BAKGRUNN	5
3	MANDAT OG SAMMENSETNING AV UTVALGET	6
3.1	Merknad fra Statens landbruksforvaltning	6
4	GENERELT OM NORSK GRØNTNÆRING	7
5	HANDELSPOLITIKK OG PRISER	10
5.1	Importvernet.....	10
5.2	Prosenttoll vs. kronetoll for norske grøntprodukter	10
5.3	Blomster	11
5.4	Artikkel 19	11
5.5	Priser.....	11
6	PRODUSENTØKONOMI	13
6.1	Inntektsgivende tiltak	13
6.1.1	Areal- og kulturlandskapstilskudd	13
6.1.2	Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, veksthusgrønnsaker og poteter	14
6.1.3	Distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge	14
6.2	Kostnadsreduserende tiltak.....	15
6.2.1	Tilskudd til fruktpakkerier	15
6.2.2	Tilskudd til grønnsaks- og potetpakkerier	15
6.2.3	Leiejord	15
6.2.4	Grøfting	16
6.2.5	Vanning.....	16
6.2.6	Unngå skader på grunn av jordpakking	16
6.2.7	Energikostnader	16
6.2.8	Fraktkostnader	17
6.2.9	Tilskudd til klimabetinget avlingssvikt.....	17
6.3	Investeringsstøtte	17
6.3.1	Tilskudd til rydding og planting i fruktrefelt	18
6.3.2	Tunnel eller annen dekking	19
6.3.3	BU-midler til blomsterproduksjon.....	19
6.4	Skatter og avgifter	19
6.4.1	Skattereduksjoner	20
6.4.2	Avgiftsreduksjoner	20
6.4.3	Spesielle tiltak.....	21

7	VEKSTPROGRAM FOR GRØNTSEKTOREN	22
7.1	Markeds- og forbruksprogram	22
7.1.1	Norskkampanje	22
7.1.2	Grønt Kunnskapsprosjekt	23
7.1.3	Opplæringsprogram for butikkansatte	23
7.1.4	Grønne spesialiteter	23
7.1.5	Opplysningsvirksomhet	24
7.1.6	Organisering og finansiering	24
7.1.7	Avsetningstiltak	24
7.2	Utviklings- og rådgivingsprogram	25
7.2.1	Utvikling	25
7.2.2	Plantemateriale og sortsutvikling	26
7.2.3	Plantevernmidler	27
7.2.4	Rådgiving	27
7.2.5	Finansiering	28
7.3	Samlet satsing vekstprogram	28

1 SAMMENDRAG

Utvalget understreker at god økonomi hos den enkelte produsent er en forutsetning for å få til en vekst i næringa i tråd med Stortingets målsettinger. Utvalget fremmer forslag knyttet til:

- Produsentøkonomi
- Vekstprogram for grøntsektoren

Produsentøkonomi

Et velfungerende importvern er avgjørende for lønnsomheten innenfor grøntsektoren. På grunn av store svingninger i internasjonale priser, ser utvalget at den beste løsningen for norske produsenter vil være å ha en fleksibel løsning, hvor en kan skifte mellom kronetoll og prosenttoll. Utvalget forventer at myndighetene til enhver tid bruker den beskyttelse som er best for norsk grøntnæring.

Utvalget mener det må legges opp til prisøkninger i markedet som minst tilsvarer økningen i konsumprisindeksen. Utvalget peker også på at næringa og verdikjeden må evne å segmentere markedet og ta ut høyere priser i deler av markedet. Utvalget forutsetter at produsentene må ta del i verdiøkningen i en slik differensiering av markedene.

Areal- og kulturlandskapstilskuddet og Distrikts- og kvalitetstilskuddet for frukt, bær og veksthusgrønnsaker er viktige faktorer for oppbygging av økonomien hos produsentene i grøntsektoren. Det er derfor viktig at en økning av disse tilskuddene blir prioritert.

Utvalget foreslår at det nedsettes arbeidsgrupper for å utrede etablering av tilskudd til produsenteide grønnsaks- og potetpakkerier og innfrakttilskudd for poteter, frukt, bær og grønnsaker.

Investeringsvirkemidler er også viktige innenfor grøntsektoren og utvalget peker på nødvendigheten av at BU-midler kommer grøntnæringen til gode.

Utvalget fremmer også forslag knyttet til skatter og avgifter som kan bedre økonomien til den enkelte produsent.

Vekstprogram for grøntsektoren

Utvalget foreslår at det etableres et Vekstprogram for grøntsektoren. Programmet består av to hovedelementer:

- Markeds- og forbruksprogram
- Utviklings- og rådgivingsprogram

Markeds- og forbruksprogram

Programmet skal bl.a. inneholde:

- Målrettet kampanje for norske grønnsaker tilpasset sesonger, tilgjengelighet og hva forbrukeren skal se etter jf. kvalitet og merking; Nyt Norge evt. Spesialitet og Beskyttet Betegnelse. Synliggjøring av mindre svinn og bedre brutto, jf. ferskere norske produkter for handelen og en bedre produktopplevelse for forbrukeren

- Grønt kunnskapsprosjekt: «5 om dagen – ungdomsskole»
- Opplæringsprogram for butikkansatte med fokus på norsk sesong. Skape entusiasme ved et program som også gir tilbud om en praktisk dag ute hos produsentene.
- Oppmerksomhets- og interessevekkere hos frukt- og grøntansvarlige. Budskap: Tilgjengelighet, lønnsomhet, mindre svinn jf. kortere verdikjede og mulighet for økt kjøpsappell hos forbruker.
- Grønn lokalmat, hvordan løse en god regional profilering i samspill med merkevarerne.
- Produkt- og kategoriutvikling som også sikrer at norske produkter får ta del i en større andel av høgprissegmentet.
- Opplysningsvirksomhet

Programmet gis en ramme på 16 mill. kroner.

Utviklings- og rådgivingsprogram

Utvalget foreslår at det etableres et utviklings- og rådgivingsprogram for grøntsektoren. Dette bør bl.a. inneholde:

- Sikring av norsk plantemateriale gjennom sortsutprøving og tiltak som sikrer norsk planteoppal.
- Produkt- og kategoriutvikling inkludert løsninger hvor potensialet for ferskhet gjennom norsk produksjon utnyttes.
- Forskning med fokus på løsninger for produksjon og produkter som sikrer størst mulig helseeffekt.
- Nye dyrkingsteknikker
- Maskiner – driftsteknikk
- Etablering av sortsgrupper
- Bruk av plantevernmidler
- Utviklingstiltak i grøntsektoren
- Rådgiving

Programmet gis en ramme på 10 mill. kroner i tillegg til en styrking av rådgiving på 6 mill. kroner

2 BAKGRUNN

I stortingsmeldingen om Landbruks- og matpolitikken, Meld. St. 9 (2011-2012), har grøntsektoren blitt pekt ut som et satsingsområde. På denne bakgrunn tok Gartnerhallen SA og Norsk Gartnerforbund, sammen med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag, initiativet til å nedsette et bredt sammensatt utvalg for, i fellesskap, å fremme konstruktive forslag til tiltak for å nå målsettingene om økt produksjon. Samtlige produsentorganisasjoner innen grøntsektoren er representert (Gartnerhallen SA, Norgesgrønt SA, Nordgrønt SA, Produsentforeningen av 1909 og Norges Bær dyrkerlag), og i tillegg har utvalget samarbeidet med Statens landbruksforvaltning, Opplysningskontoret for frukt og grønt og Matmerk. Representanter fra både Landbruks- og matdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet har deltatt som observatører og nyttige bidragsytere overfor utvalget.

Bakgrunnen for initiativet er et ønske om å utnytte vekstmulighetene i grøntsektoren. Utfordringene i grøntsektoren er sammensatt. Vi opplever stadig synkende lønnsomhet, og konkurransen fra importerte varer gir uforutsigbare priser, og det norske kostnadsnivået øker i utakt med Europa. For en del produksjoner gir ikke tollvernet tilstrekkelig vern mot verdensmarkedets lave priser. Norsk produksjon blir mer og mer avhengig av å ha en preferanse i markedet, særlig for produkter der tollvernet er svakt eller ikke finnes i det hele tatt (f.eks. kinakål, brokkoli og mange blomsterkulturer i veksthus). Preferanse for norsk kan oppnås med at norske varer har særegne kvalitetsegenskaper, men også gjennom at forbrukerne "velger norsk" også i tilfeller der særegne egenskaper ikke er så åpenbare. Tiltak som kan styrke norske varers generelle preferanse i markedet vil derfor være viktige virkemidler og grunnlag for økt norsk produksjon. Skal man lykkes blir det viktig å få fram løsninger som forplikter hele verdikjeden og da gjennom tiltak som alle ledd er tjent med.

Utvalget har sett det som svært viktig å foreslå tiltak som kan bidra til å styrke forbrukernes preferanse for norsk, og tiltak som er nødvendig for å øke norsk produksjon, både i bredde og omfang. Helsepolitiske målsettinger underbygger behovet for økt norsk produksjon og økt forbruk av frukt og grønt med tilhørende helsegevinst i befolkningen.

3 MANDAT OG SAMMENSETNING AV UTVALGET

Gartnerhallen SA, Norsk Gartnerforbund, Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag har tatt initiativ til et arbeid som kan bidra til å øke norsk grøntproduksjon.

Utvalget for "Grønn vekst", heretter kalt utvalget, har hatt følgende sammensetning:

Gartnerhallen SA	Anders Nordlund og Bente Stensland
Norsk Gartnerforbund	Anne Elverum og Katrine Røed Meberg
Norgesgrønt BA	Narve Huseby Wiker
Nordgrønt SA	Magnar Velure
Produsentforeningen av 1909	Ragnar Swift
Norges Bærdrerkerlag	Kjetil Sola og Rune Hagelund
Norges Bondelag	Johan Arnt Hernes og Per Harald Agerup
Norsk Bonde- og Småbrukarlag	Øystein Pugerud
Statens landbruksforvaltning	Lasse Erdal
Opplysningskontoret for frukt og grønt*	Guttorm Rebnes
Matmerk*	Tom Roterud og Nina Sundqvist
Landbruks- og matdepartementet	Guro Dæhlen (observatør)
Helse- og omsorgsdepartementet	Sissel Lyberg Beckmann (observatør)

* OFG og Matmerk er trukket inn i arbeidet som konsultative medlemmer, og tar ikke stilling til de økonomiske forslagene som utvalget fremmer.

Anders Nordlund har ledet arbeidet. Sekretariatet har vært ivaretatt av Gartnerhallen, Norges Bondelag, Norsk Gartnerforbund og Statens landbruksforvaltning. De øvrige deltagerne i utvalget har også bidratt med skriftlige innspill.

Utvalget har hatt 5 møter.

3.1 Merknad fra Statens landbruksforvaltning

Statens landbruksforvaltning ble av Landbruks- og matdepartementet bedt om å gå inn i utvalget som skulle vurdere vekstmulighetene i grøntsektoren. Statens landbruksforvaltning har deltatt på alle møtene i utvalget, bidratt med faktabasert informasjon, og har også deltatt i sekretariatsarbeidet.

Gjennom sin rolle som direktorat under Landbruks- og matdepartementet overleverer Statens landbruksforvaltning hvert år en virkemiddelvurdering i forkant av jordbruksforhandlingene. Temaer som internasjonale avtaler, tollvernet, priser, avgifter, tilskudd og tilskuddsatser inngår i Statens landbruksforvaltnings virkemiddelvurdering. På denne bakgrunn har Statens landbruksforvaltning funnet det riktig ikke å ha noen mening om de forslag til tiltak som berører disse temaene i herværende rapport.

4 GENERELT OM NORSK GRØNTNÆRING

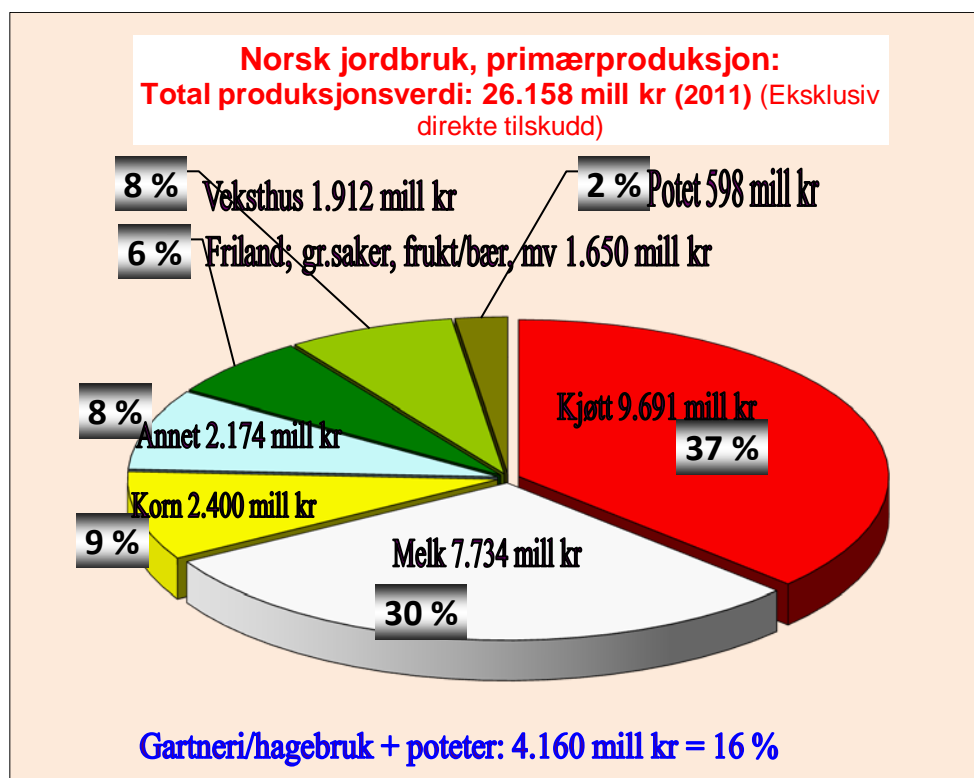
Det vises til Meld. St. 9 (2011-2012) "Landbruks- og matpolitikken - Velkommen til bords".

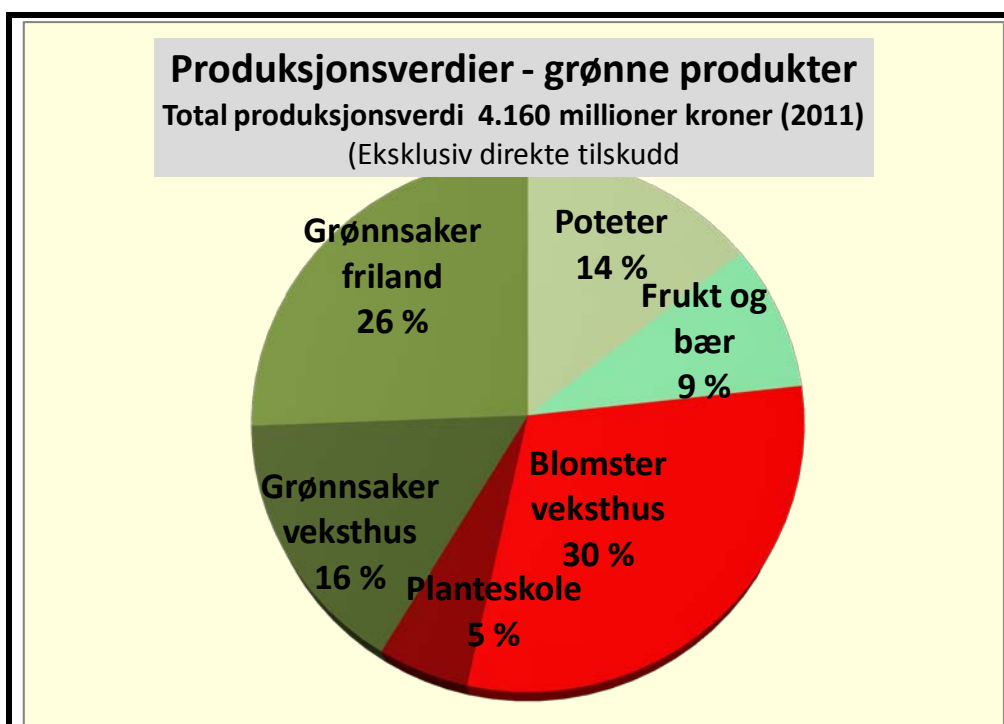
Ved stortingsbehandlingen av meldingen uttalte en samlet næringskomite at de er opptatt av at den norske produksjonen utvikles med gode produkter og videreutvikler sin posisjon i markedet. Det signaliseres en offensiv satsing på grøntsektoren. Videre, at det også må være en målsetting om at konserverindustrien fortsatt bruker norske råvarer. Utvalget mener at det må legges en mer offensiv ambisjon for grøntsektore, enn å dekke dagens andel av forbruket i de periodene det er tollvern.

Produksjonen foregår i veksthus og på friland i etablerte områder i hele landet. Disse har en kombinasjon av å ha de beste naturgitte forutsetninger for slik produksjon, gode produsentmiljøer og nærhet til befolkningstette områder. Forbruk av frukt og grønt er av stor betydning for folkehelsen, jf. helsemyndighetenes kostholds- og ernæringsråd. Grønne produkter er en viktig del av norsk landbruk og må derfor være en viktig del av norsk landbrukspolitik.

Norskproduserte grønnsaker utgjør litt under halvparten av det totale grønnsakmarkedet. (Friske grønnsaker + fryste og konserverte på annen måte). Norsk har over lenger tid gradvis tapt markedsandel, dvs. ikke klart å ta del i veksten i grønnsaksmarkedet.

Egenproduksjonsandelen av norske konsumpoteter svinger med avlingsnivået og ligger rundt 70 prosent. Frukt og bær har en lav norskprodusert andel, ca 5 prosent. Også disse produktene har over tid tapt markedsandeler.

Forbruk på engrosnivå av matpoteter, kg pr innbygger. (Ekskl. bearbeidede poteter)

	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Norsk	50,8	27,6	29,0	21,6	20,1	21,3	19,3	19,5	19,0	20,2	17,4	15,9	14,7
Import	0,5	8,2	6,7	6,2	6,9	5,7	7,7	8,4	9,1	6,9	7,5	7,1	7,5
Sum	51,3	35,8	35,7	27,8	27,0	27,0	27,0	27,9	28,1	27,1	24,9	23,0	22,2

Kilde: NILF/Budsjettmemnda for jordbruket. Bearbeidet av Norsk Gartnerforbund. Foreløpige tall for 2011

Tabellen viser en reduksjon av forbruket av matpoteter over år. Samtidig har vi hatt en økning av bruk av poteter til industri slik at totalt forbruk av poteter er undret fra 1999 fram til i dag.

Forbruk på engrosnivå av grønnsaker, kg pr innbygger (Inkl. konserves)

	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Norsk	-	34,5	35,0	33,2	33,3	33,5	32,3	30,9	28,7	35,0	31,7	33,3	32,9
Import	-	24,5	26,4	26,7	28,2	29,1	30,3	33,0	35,4	36,9	35,0	36,4	38,6
Sum	51,2	59,0	61,4	59,9	61,5	62,6	62,2	63,9	64,1	71,9	66,7	69,7	71,5

Kilde: NILF/Budsjettmemnda for jordbruket. Bearbeidet av Norsk Gartnerforbund. Foreløpige tall for 2011

Forbruk på engrosnivå av frukt og bær, kg pr innbygger (Inkl. konserver)

	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Norsk	-	-	4,9	5,3	4,4	5,3	3,7	4,9	3,9	4,6	4,5	4,1	3,5
Import	-	-	66,7	67,2	70,7	72,6	78,6	81,1	87,0	88,9	84,8	83,7	83,2
Sum	64,4	76,8	71,2	72,5	75,1	77,9	82,4	86,0	90,9	93,5	89,3	87,8	86,7

Kilde: NILF/Budsjettmemnda for jordbruket. Bearbeidet av Norsk Gartnerforbund. Foreløpige tall for 2011

For grønnsaker er forbruket økende, men økning består i stor grad av importerte varer. For frukt og bær viser tabellen at utfordringen er å få økt norskandelen.

Grøntsektoren er sterkt presset av importerte varer. Det er derfor viktig at myndighetene administrerer importvernet på en måte som gir maksimal beskyttelse av norsk produksjon. Utvalget forutsetter at Regjeringen følger opp formuleringer om å "sikre et importvern som gir beskyttelse gjennom hele verdikjeden og utnytte handlingsrommet for å føre en nasjonal landbrukspolitik".

Grøntsektoren opplever en sterk strukturrasjonalisering der de minste produsentene reduseres raskt i antall. Dette skyldes både intern konkurranse og stort fokus på volum for å klare seg økonomisk. En annen utvikling er sentralisering av produsentene som følge av færre foredlingsanlegg og høye fraktkostnader.

Norsk blomsterproduksjon har i det store og hele - som den øvrige grønntsektoren - tapt markedsandeler over de siste 10-15 årene. Importen har steget fra år til år, mens norsk produksjon ikke har økt i samme grad. Snittblomstproduksjon i veksthus har gått ned, mens utplantingsplanter/sommerblomster og lignende har økt. Importen av planteskolevarer (trær, busker, stauder, mv) har også steget raskt, og norsk taper terreng også her. Som for andre deler av grønntsektoren, er det en stor oppgave å snu trenden med at det er importen som erobrer markedsveksten.

5 HANDELSPOLITIKK OG PRISER

5.1 Importvernet

Et velfungerende importvern er av avgjørende betydning for lønnsomheten innenfor grøntsektoren. Et politisk fokus som sikrer at dette blir ivaretatt på en best mulig måte også i framtida, er overordnet viktig og må legges til grunn som en premiss i årets jordbruksforhandlinger.

Handlingsrommet i tollvernet må brukes optimalt for å sikre tilstrekkelig lønnsomhet i norsk grøntproduksjon. Tollvernet på grøntsektoren er svakt, og går ut over den norske selvforsyningsgraden, særlig i frukt og potet. Kronetollen gir liten eller ingen reell beskyttelse, og prosenttoll bør vurderes for flere produkter. På enkelte produkter er det etablert god preferanse for norsk vare, noe vi ser på som svært positivt. Dette er imidlertid ingen selvfølge, og det må jobbes systematisk og godt for å ha best mulig kvalitet og et utbud som markedet etterspør, som igjen kan bidra til å opprettholde tilliten til norskproduserte landbruksvarer.

5.2 Prosenttoll vs. kronetoll for norske grøntprodukter

Det eksisterende importvernet for grøntsektoren er i stor grad basert på kronetoll. I WTO-avtalen er det for de fleste varenummer gitt adgang for å bruke enten kronetoll eller ad valorem-toll (prosenttoll). Problemstillingen for utvalget på dette området, er at med tiden har den tollbeskyttelsen som ble gitt i form av kronetoll i 1994, nå i mange tilfeller mistet sin betydning. Varene er blitt dyrere, og kronetollen utgjør en stadig mindre del av varens verdi.

I tillegg til WTO-forpliktelsene har Norge også inngått frihandelsavtaler med mange land og landgrupperinger. Innrømmelsene i disse avtalene er ofte gitt i en form med kronetoll, og da vil det være denne som er gjeldende, selv om vi på generell basis går over til prosenttoll for et definert varenummer. Spesielt er dette tilfelle for inngåelsen av handelsavtaler med EU. Når vi vet at mesteparten av frukt og grønnsaker kommer fra EU, vil det for mange varer ha liten hensikt i å gå over til prosenttoll. Dette gjelder ikke alle varer, men mange av grøntsektorens hovedprodukter kommer i denne kategorien.

Av varer med betydelig norsk produksjon som har en avtalt kronetoll med EU, er agurk, tomat, purre på seinvinteren, rosenkål, hvitkål, blomkål, gulrot, bladsalat og plommer. I tillegg er tollvernet som var på brokkoli og kinakål forhandlet ned til 0 kroner. Et annet forhold er at stadig flere varer innen grøntsektoren kan importeres fra land hvor det ikke er noe toll.

For varer som det ikke er framforhandlet spesielle tollsatser for, er poteter, purre (1. juni-19. februar), løk, isbergsalat (issalat), epler og pærer.

Prosenttoll vil ikke alltid gi en bedre beskyttelse enn kronetoll. I flere tilfeller vil prosenttoll gjøre at en kommer dårligere ut enn med dagens regime. Det er nok å vise til de ekstremt lave løkprisene som var i Europa i sesongen 2011-12. Med priser langt under 1 krone vil det være liten beskyttelse med en lav prosenttoll. Tollvernet for løk i hovedperioden er kr 1,09. Alternativet vil være 47 prosent, og med en pris på for eksempel 50 øre vil det utgjøre 23 øre, dvs. 86 øre lavere enn nåværende kronetoll.

Med normale priser, vil prosenttoll ofte gi bedre beskyttelse enn kronetoll. Skal en imidlertid sikre seg mot ekstremt lave priser, må det være en mulighet for å skifte tilbake til kronetoll. Utvalget forventer at myndighetene har en løpende vurdering av forholdene, og iverksetter tiltak som bidrar til å sikre lønnsomhet i norsk produksjon av frukt, grønt og poteter.

Et annet forhold som er dratt fram i ulike sammenhenger, er å gi beskyttelse for kuttete varer, som importeres på samme varenummer som hovedproduktet, for eksempel skivet/ternet gulrot kontra vanlig gulrot. Dersom en fokuserer på å gi bedre tollbeskyttelse for de stykkede varene gjennom prosenttoll, kan en komme i en situasjon at disse varene kommer bedre ut, mens hovedproduktet, som er lavere priset enn det stykkete produktet, kan komme dårligere ut enn med kronetoll.

Utvalget har valgt å fokusere på hovedråvarene, selv om kuttete også har et beskyttelsesbehov som ofte kan være større enn hovedråvaren (eks. gulrot kontra kuttet gulrot). Hovedråvaren vil i overskuelig framtid være den desidert største av disse variantene.

Samme forholdet gjelder for økologiske varer, som på grunn av høyere priser enn konvensjonell varer har dårligere tollvern enn disse. Økologiske varer kommer på samme varenummer som konvensjonelle varer i tolltariffen (og importstatistikken).

På grunn av store svingninger i internasjonale priser, ser utvalget at den beste løsningen for norske produsenter vil være å ha en fleksibel løsning, hvor en kan skifte mellom kronetoll og prosenttoll. Primært kunne det ved hver innførsel legges til grunn den tollberegningen som ga best beskyttelse for norske varer. Dersom en velger prosenttoll, og at denne på grunn av internasjonal prisutvikling ikke gir så god dekning som kronetoll, ønsker en å ha et alternativ om å skifte tilbake til kronetoll.

Utvalget forventer at myndighetene til enhver tid bruker den beskyttelse som er best for norsk grøntnæring.

5.3 Blomster

For viktige blomsterproduksjoner blir tollvernet i dag til dels omgått med at det opereres med feilaktige og villedende betegnelser på planteslag (kulturer) som har importvern – slik at disse kan tas inn på tollnummer med lav eller ingen toll. Dette kan i utstrakt grad unngås med at tollmyndighetene gjennomfører flere kontroller angående de vareslagene dette gjelder. Kontrollen er i dag alt for mangelfull.

Utvalget ber om at kontrollen på dette feltet styrkes.

5.4 Artikkel 19

Utvalget mener den nye artikkel 19-avtalen er ubalansert i EUs favør, og vil føre til økt import av jordbruksvarer til Norge. Dette legger et stort press på norsk produksjon, og innskrenker norske bønder og næringsmiddelindustrien sine muligheter for å ta andeler i et voksende marked. Samtidig er det vanskelig å utnytte de nye eksportmulighetene avtalen gir inn til EU på grunn av blant annet høyt kostnadsnivå i Norge. Artikkel 19-avtalen er derfor ikke gjensidig fordelaktig mellom EU og Norge.

Utvalget vil understreke at Norge ikke har mer og "gå på" i nye forhandlinger.

5.5 Priser

Grøntsektoren arbeider tett opp mot markedet, og produsentene opplever større svingninger i priser enn i resten av norsk landbruk. Innenfor grøntnæringen oppnådde kun tre av 11 produkter å ta ut målpris i 2011. Dette bedret seg i 2012. For 2012 var det spesielt purre, blomkål, knollselleri og tomat som ikke tok ut målpris. Det er først og fremst importvarer med lave priser som presser norsk pris. Overskudd av enkelte produkter i EU gir spesielt stort utslag, og umuliggjør at norsk produksjon kan konkurrere på pris.

Samtidig er det viktig at målprisene heves slik at mulighetene til økte priser er der i en endret markedssituasjon og for å ta høyde for prisvariasjoner.

For at også bonden skal få dekket kostnadsøkningene på sine innsatsfaktorer, må målprisene økes tilsvarende.

Utvalget mener det må legges opp til prisøkninger i markedet som minst tilsvarer økningen i kostnadsnivået.

Utvalget vil også peke på at næringa og verdikjeden må evne og segmentere markedet og ta ut høyere priser i deler av markedet. Utvalget forutsetter at produsentene må ta del i verdiøkningen i en slik differensiering av markedene.

6 PRODUSENTØKONOMI

6.1 Inntektsgivende tiltak

Areal- og kulturlandskapstilskuddet og Distrikts- og kvalitetstilskuddet for frukt, bær og veksthusgrønnsaker er viktige faktorer for oppbygging av økonomien hos produsentene i grøntsektoren. **Utvalget mener derfor det er viktig at en økning av disse tilskuddene blir prioritert.**

6.1.1 Areal- og kulturlandskapstilskudd

Foreløpige satser for areal- og kulturlandskapstilskudd for potet, grønnsaker og frukt og bær, kr pr. daa 2013

Vekst	Intervall Dekar	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturland- skapstilskudd	Alt areal	191						
Satser arealtilskudd:								
Potet	Alt areal	65					915	
Grønnsaker	0-80	550					1650	
Frukt	0-40	1000			1.450			
Bær	0-40	1000			1.450			

Utvalget mener at intervallgrensene for areal- og kulturlandskapstilskudd bør vurderes hevet.

Regjeringen har som mål at 15 prosent av matproduksjonen og matforbruket skal være økologisk i 2020. Utvalget mener at ekstra arealtilskudd for ulike økologiske produksjoner gir en tilstrekkelig stimulans og foreslår at dette holdes uendret.

6.1.2 Distrikts- og kvalitetstilskudd for frukt, bær, veksthusgrønnsaker og poteter

Satser for distrikts- og kvalitetstilskudd frukt, bær og veksthusgrønnsaker

Satser for distrikts- og kvalitetstilskudd for grøntproduksjon 2012 ¹									
Produksjon	Intervall		Arealsoner og sats i kr pr. kg/stk.						
	Fra	Til	1	2	3	4	5	6	7
Epler	1	100.000 kg	1,62	2,17	2,17	2,17	4,75		
Pærer			1,62	2,17	2,17	2,17	4,75		
Plommer			1,62	2,17	2,17	2,17	4,75		
Kirsebær			1,62	2,17	2,17	2,17	4,75		
Moreller			2,55	3,09	3,09	3,09	5,71		
Epler/pærer til press			1,62	1,62	1,62	1,62	1,62		
Bær	1	76.000 kg	1,37	1,37	1,37	3,15	3,15	5,19	5,19
Tomat	1	94.000 kg	1,27	1,27	1,27	2,55	2,55	3,82	3,82
Slangeagurk	1	138.000 kg	0,75	0,75	0,75	1,50	1,50	2,25	2,25
Salat	1	200.000 stk.	0,47	0,47	0,47	0,93	0,93	1,38	1,38
Maks.beløp grønnsaker			128.000	154.700		239.300	284.950	359.500	
Maks.beløp frukt og bær			Ingen avgrensing						

1) For utbetaling i 2013

Utvalget mener det må foretas en vurdering av volumgrensen for tomat, slangeagurk og salat.

Volumet av bær til industri har minket de siste åra og er langt unna ambisjonsnivået på 1600 tonn (satt ned fra 2000 tonn i 2012) for jordbær og 900 tonn for bringebær. Produksjonen er nå om lag 1100 tonn jordbær og 800 tonn bringebær. Vi har ikke sorter som gir nok avling av rett kvalitet.

Oppgjørspisen har ikke holdt følge med plukkekostnadene. Industrien ønsker jordbærsorten Senga Sengana som er en dyr sort å produsere (lav avling og små bær).

Utvalget foreslår at det innføres en egen klasse med bær (jordbær og bringebær) til industri med en sats over ordinær sats på 2 kroner pr kg uavhengig av sone.

6.1.3 Distriktstilskudd for potetproduksjon i Nord-Norge

For å bidra til potetproduksjon i Nord-Norge, gis det et distriktstilskudd på kr 1,20 pr kg matpotet. For å motta distriktstilskuddet må foretaket disponere arealet produksjonen har foregått på. Poteten må være produsert i Nord-Norge og omsatt gjennom godkjente omsetningsledd.

6.2 Kostnadsreduserende tiltak

6.2.1 Tilskudd til fruktpakkerier

Bevilgningen er på 11 mill. kroner. Dette tilskuddet bidrar til å styrke produsentøkonomien og er derfor viktig.

Utvalget foreslår at bevilgningen til tilskudd til fruktpakkerier bør minst økes tilsvarende kostnadsveksten.

6.2.2 Tilskudd til grønnsaks- og potetpakkerier

Gjennom jordbruksoppgjøret er det etablert en ordning med tilskudd til fruktpakkerier. Formålet er å fremme et forpliktende samarbeid om felles lagring, sortering, pakking og omsetning av norskprodusert frukt. Utvalget foreslår at det utredes en tilsvarende ordning for produsenteide potet- og grønnsaks-pakkerier. Begrunnelsen for en slik ordning er å legge til rette for å beholde en ønsket produsentstruktur, og samtidig opprettholde eller bedre den enkelte produsent sin økonomi. Videre vil en slik ordning stimulere og legge til rette for bl.a. økt effektivitet i verdikjeden, bedre og mer effektiv logistikk osv. De senere årene har vi en rekke eksempler på at produsenter har gått sammen om investeringer i felles pakkeutstyr og på den måten bidratt til å beholde produsentmiljøer og et grunnlag for at små og mellomstore produsenter kan fortsette. Uvikling av slike fellesskap viser også at det bidrar til at flere kan ta del i innovasjon og produktutvikling.

Utvalget ber om at det nedsettes en arbeidsgruppe som får i oppdrag å utrede regelverk for en ordning med tilskudd til produsenteide grønnsaks- og potetpakkerier.

6.2.3 Leiejord

En stor del av grønnsaks- og potetproduksjonen foregår på leide arealer og det er grunn til å anta at andelen vil øke ytterligere fram mot 2030. Det er viktig at de som holder store og spredte arealer i drift har tilstrekkelig med insitamenter til produktivitetsfremmende investeringer, og at jordkvalitet ivaretas på en god måte. Ved jordleie kan dette være en utfordring. Det er derfor nødvendig at leiekontraktene plasserer ansvar for ivaretagelse av jordkvalitet (kalking, drenering, arronderingsdyrking etc.), samtidig som juridiske og økonomiske forhold mellom utleier og leietager ikke forårsaker dårlig utnyttelse av arealenes reelle produksjonspotensial. På lik linje med ekspertgruppe Korn anser Utvalget at dette er svært sentrale og kompliserte spørsmål av stor betydning for den framtidige planteproduksjonen i Norge.

Utvalget støtter derfor forslaga fra ekspertgruppe korn:

- **Leiekontraktene må regulere ansvar for ivaretagelse av jordkvaliteten og andre forhold av stor betydning for arealenes produktivitet**
- **Landbruks- og matdepartementet oppretter et utvalg for en gjennomgang av de juridiske og økonomiske forhold relatert til leiejord. Siktemålet må være å legge til rette for produktivitetsfremmende investeringer og tiltak på disse arealene.**

6.2.4 Grøfting

Grøfting er en langsiktig investering med en tidshorisont på rundt 30 år. Kostnadene ved drenering er høye. I områder med lite stein ligger kostnadene pr. dekar på om lag 4 000 kroner (bruk av Rådahlshjul). Kostnadene er to til tre ganger så høye dersom dreneringsarbeidet må utføres med gravemaskin.

Utvalget mener at regelverk for vedtatt grøftetilskudd må på plass umiddelbart og være enkelt og effektivt. Videre foreslår utvalget at grøftetilskuddet styrkes.

6.2.5 Vanning

Vanning gir en effektiv forsikring for gode avlinger i tørre år. Det er nå en utfordring av kostnadene ved drift av anlegga (nett-leia) har hatt en formidabel økning. Mange nettselskaper har hatt egne tariffer for vanningsanlegg og korntørker. Dette har vært mulig da forbruket på disse anleggene er i perioder med lav totalbelastning på elnettet. Etter pålegg fra NVE har flere av nettselskapene nå sagt opp disse avtalene. Det innebærer økt fastavgift og innføring av effektledd for store anlegg. Dette er forhold som slår spesielt uheldig ut for disse anleggene, da de har store effektopper og relativt lavt kwh forbruk å fordele kostnadene på. Dette er spesielt kritisk for potet og grønnsaker som ofte er helt avhengig av vanning. Konsekvensen av denne kostnadsøkningen er at grøntprodusenter kan velge å slutte eller gå over til f.eks kornproduksjon som ofte er mulig uten vanning.

Utvalget mener at el-kostnadene i landbruket må ned. jf. pkt. 7.2.7, Energikostnader.

6.2.6 Unngå skader på grunn av jordpakking

Skader på jordstrukturen på grunn av jordpakking fører til avlingsnedgang, og dette har vært et økende problem de siste 10-20 årene. De to viktigste årsakene til økte pakkingskader er bruk av større og tyngre maskiner med høyt lufttrykk i dekkene, og kjøring på for fuktig jord.

Utvalget foreslår økt fokus på redusert jordpakking gjennom rådgiving og kunnskapsoppbygging.

6.2.7 Energikostnader

For produksjon i veksthus er kostnadene til energi en stor utfordring. Også andre grupperinger innen vår næring, f.eks. vanningsanlegg og korntørker, er avhengige av å bruke betydelige mengder energi i avgrensede perioder.

Veksthusnæringen har gjennom mange år arbeidet målrettet for å redusere energibruken i produksjonen for å redusere klimautslippene og få en bedre lønnsomhet. De store økningene i overføringskostnader har imidlertid svekket bedriftenes økonomi betydelig.

Endringer i forskriften som omhandler overføringstariffer forårsaker store forskjeller i overføringskostnader for kunder i ulike nettselskaper og distrikter. Den tidligere tariffen for utkoblbar strømforsyning er avløst av en ny nettleieordning for fleksibelt forbruk. Imidlertid er nettselskapene ikke pålagt å tilby den nye ordningen, noe som innebærer store regionale forskjeller i energikostnader. Det er i tillegg innført effektledd i alle tariffer og dette gir betydelige økninger i overføringskostnadene.

Utvalget foreslår:

- **at prosjektet "Energieffektivisering og redusert klimautslipp i veksthusnæringen" i regi av Norsk Gartnerforbund videreføres med 1 mill. kroner,**

- **at dagens støtteordninger til investeringer i energiomlegging og energieffektivisering gjennom Enova og Innovasjon Norge må opprettholdes og videreutvikles,**
- **at en sikrer forutsigbare og konkurransedyktige energipriser for aktører i vår næring, og**
- **at tilpassede tariffutforminger er nødvendig slik at alle distrikter kan ha akseptable nettleiekostnader.**

6.2.8 Fraktkostnader

I motsetning til husdyr- og kornsektoren, er det ingen innfraktordninger innen grøntsektoren. En finner likevel de samme utfordringene i grøntsektoren knyttet til manglende kostnadsutjevning avhengig av transportavstand til mottaksanlegg. For å sikre en god produsentøkonomi uavhengig av produksjonssted, er en innenfor frukt og grøntproduksjonen avhengig av å få etablert fraktordninger over jordbruksavtalen, i likhet med øvrige produksjoner innenfor norsk landbruk. Frakttilskudd er også et målrettet kostnadsreducerende tiltak for alle produksjoner. Spredt dyrking gir også en sikkerhet i mot sjukdom, klima- og værforhold.

Innenfor frukt- og grøntsektoren er det de senere årene gjennomført ikke ubetydelige strukturendringer knyttet til foredlings- og pakkerianlegg. Dette bl.a. for å kunne møte markedet med en mer enhetlig vare- og kvalitetssammensetning, og i tillegg sikre en mer optimal logistikk ut til markedet som ivaretar ferskhet og kvalitet. Uansett er man til slike anlegg avhengig av en geografisk spredt produksjon for å sikre en jamn og god varetilgang. Frakttilskudd er, slik utvalget ser det, et målrettet kostnadsreducerende tiltak for alle produksjoner.

Utvalget ber om at det nedsettes en arbeidsgruppe som får i oppdrag å utrede regelverk for en ordning med tilskudd til innfrakt av frukt, grønt og poteter til foredlingsanlegg og pakkerier.

6.2.9 Tilskudd til klimabetinget avlingssvikt

Ved beregning av avlingsskadeerstatning utarbeides det satser for både kostnader og priser.

Utvalget går inn for at en bruker foretakets oppnådde priser i stedet for satser. Ved å bruke foretakets egne priser fjerner en det meste av under-/overkompensasjon i erstatningsberegningene. Erstatningsberegningene blir mer nøyaktig gjennom å bruke foretakets egne priser.

Utvalget foreslår:

- **at vesentlig klimabetinget kvalitetstap erstattes,**
- **at det nyttes egne priser ved verdifastsettingen,**
- **at maksimalutbetaling på 500 000 kroner heves til 750 000 kroner.**

Et mindretall ved SLF mener at det fortsatt skal være satser som legges til grunn for avlingsskadeerstatning.

6.3 Investeringsstøtte

Investeringstakten i næringen må øke dersom målet om økt norsk produksjon på grøntområdet skal kunne nås. Investeringstøtte, som bidrar til å avlaste risiko og bedre lønnsomheten i et prosjekt, kan være svært avgjørende for om en produsent velger å satse i grøntnæringa.

Jordbruksavtalen finansierer investeringsstøtte som fylkesvise bygdeutviklingsmidler forvaltet av Innovasjon Norge. Støtte kan gis i form av investeringstilskudd, rentestøtte og lån. Fylkesvise strategier for landbruksrelatert næringsutvikling som utarbeides av fylkesmannen i samarbeid med faglagene og andre regionale/lokale interessenter, er styrende for prioritering av midlene.

Tall fra Innovasjon Norge viser at den dominerende delen av de tradisjonelle investeringsmidlene til bygningsinvesteringer, i første rekke går til driftsbygninger for husdyr.

Tabellen nedenfor viser de samlede bevilgningene (tilskudd, lånebeløp for rentestøtte og risikolån) til ulike investeringsarter og ordninger i 2010. Tiltak til frukttrefelt utgjorde i 2010 under en halv prosent av innvilget beløp.

Samlet oversikt over investeringsbevilgninger til landbruket i 2012

	Innvilget beløp i kr
Bygninger	1 372 006 825
Produksjonsutstyr og annet driftstilbehør	25 529 164
Kjøp av landbruksareal	1 636 000
Grøfting	182 745
Tiltak i frukttrefelt	4 998 838

Kilde: Innovasjon Norge

For å følge opp Meld. St. 9 om økt produksjon vil det være et stort investeringsbehov framover, også til bygninger. For å møte konkurransen med utlandet og legge til rette for økt produksjon er det behov for investeringsstøtte på lik linje med andre produksjoner.

Utvalget vil understreke at grøntnæringa må få sin rettmessige andel av BU-tilskuddene. Det må gis tilskudd til etablering av lager og pakkerier herunder pakke- og foredlingsutstyr.

6.3.1 Tilskudd til rydding og planting i frukttrefelt

Avlingsnivået i norske frukthager er til dels mye lavere enn hva en kan forvente ut fra en moderne og profesjonell produksjon. For å få økte avlinger må det til en fornyelse av frukthagene. Kostnadene for å etablere en ny hage er betydelige, og med usikkerhet rundt framtidig lønnsomhet er det mange som vegrer seg for å investere. I tillegg har en det forhold at investeringer ikke gir avkastning før det har gått noen år. Dette kan medføre at investeringer utsettes og det akkumuleres et investeringsetterslep. En ny satsing på pæreplanting er svært nødvendig for å få opp at norsk pæreproduksjon. Da med en satsing på de to svært lovende pæresorter, "Celina" og "Ingeborg". Tilskudd til rydding og planting i frukttrefelt ligger inn under BU-midlene. Det er de siste åra brukt om lag 4,5 mill. kroner i ordningen. Tilskuddet er i dag på 20 – 30 prosent av kostnadene

Tilskudd til rydding av gamle frukttrefelt må knyttes til betingelser om ny grønt-, frukt- eller bærproduksjon på arealene, og arealene må bindes for minimum 10 år. I dag er vilkåret at det skal plantes nytt frukttrefelt, men utvalget mener at kravet må endres til å omfatte grønt-, frukt- eller bærproduksjon. Kravet om kun frukttrefelt vil bremse utvikling av for eksempel bærproduksjon. Resultatet kan være at gamle frukttrefelt blir stående fordi ryddekostnadene er høye, istedenfor at arealene kunne vært brukt til f.eks. nye bærfelt. Utvalget vil understreke at det må være et krav om grønt-, frukt- eller bærproduksjon slik at tilskudd til rydding av frukttrefelt ikke fører til at arealene ender som korn- eller grasarealer.

Utvalget foreslår:

- Tilskuddprosenten settes til 30 prosent på eple og steinfrukt, uavhengig av distrikt.
- Tilskuddprosenten settes til 40 prosent på pærer, uavhengig av distrikt
- Forpliktende 6-årig fornyingsplan og moderne planting.
- Tilskudd til rydding av fruktfelt gis kun dersom rydda areal skal benyttes til grønt-, frukt- eller bærproduksjon, binding på minimum 10 år.
- Settes av 10 mill. kroner årlig til en sentral ordningen.

6.3.2 Tunnel eller annen dekking

Dyrkingsmetodene må utvikles videre. Det må stimuleres til metoder som tar høyde for endret klima. Redusert tilgang av godkjente sprøytemidler gjør at flere ser seg nødt til å etablere grønnsaksfelt med ulike former for dekke. Det være seg alt fra enkle dekker som skjermes for kulde og nedbør, til mer permanente typer som også holder borte insekter og hindrer sykdomsutbrudd. De mest omfattende dekkene, med etablering av gjerder og avtakingssystemer er svært kostbare, men kan holde i flere år.

For frukt er det behov for dekking med tanke på frost- og haglskader, i tillegg for å holde borte fugler. Dette er særlig aktuelt dersom man skal etablere seg i nye områder med andre klimatiske forhold og etablering av felt med nye sorter.

Dekking av bærfelt kan bidra til å utvide norsk sesong og gi bedre vern mot insekter og skader forårsaket av vær og klimatiske forhold.

Utvalget foreslår at det må gis BU-midler til investeringer til tunnel og annen dekking.

6.3.3 BU-midler til blomsterproduksjon

Blomsterproduksjon i veksthus oppnår i mange fylker ikke lån og investeringsstøtte, eller støtte til bedriftsutvikling, fra Bygdeutviklingsmidler. Dette skyldes dels prioriteringer innen de enkelte fylkene, men det forekommer at Forskrift for midler til bygdeutvikling forstås slik at blomsterproduksjon skal falle helt utenfor - fordi dette ikke er landbruk/matproduksjon.

Forskrift for bygdeutviklingsmidler bør derfor klargjøres, slik at blomsterproduksjon ut ifra forståelsen av dette regelverket ikke kan bli utdefinert som landbruksproduksjon. Det bør også gis overordnede signaler om at BU-midler til blomsterproduksjon i veksthus skal kunne ha prioritet på linje med øvrige landbruksproduksjoner.

6.4 Skatter og avgifter

Jordbruket har over tid arbeidet mye med skatte- og avgiftsreglene, og har på flere områder gunstige ordninger. Etter innføringen av pris/skattegrepet i 2000 er skatt den tredje inntektspilaren i jordbruket. Inntektseffekten av jordbruksfradraget utgjør for 2012 i gjennomsnitt 33 000 kroner pr årsverk, og totalt 1,56 mrd kroner. Samtidig utgjør andre skatte- og avgiftselementer betydelige kostnader samlet for næringa. Skatt og avgifter er normalt ikke tema i jordbruksforhandlingene, men erfaringer viser at en ofte trekker inn disse elementene. Som eksempel har en nylig økt trygdeavgiften for personinntekt fra næring og avvirket matproduksjonsavgiften. Fjerning av arbeidsgiveravgiften vil senke kostnaden i de arbeidskrevende produksjoner. Disse er spesielt utsatt for importkonkurranse.

Skattemessige tiltak for å stimulere til investeringer medfører ingen ekstra administrasjon, slik som ordningen med direkte tilskudd gjør. I forhold til WTO er skatteordninger for jordbruket "Grønn støtte" som ikke berøres av WTO-avtalens forpliktelser til reduksjon av støtten.

Videre bør det ses på om det på nytt kan innføres skattefrie fondsavsetninger for jordbruket, og bedre avskrivningsregler.

Et tiltak som også bør kunne være aktuelt er at alle investeringstilskudd fra BU-midler blir gjort helt skattefrie.

6.4.1 Skattereduksjoner

Ytterligere økning i jordbruksfradraget

Jordbruksfradraget er i flere omganger utvidet gjennom å heve øvre grense og øke prosentandelen, siste gang for inntektsåret 2012. Fradraget pr bruk er nå maksimalt 1 66 400 kroner, tilsvarende 46 592 i spart skatt. Maksimalt fradrag forutsetter ei næringsinntekt i jordbruket på 334 000 kroner. For heltidsprodusenter vil en ytterligere økning av jordbruksfradraget gi inntektsvirkning.

Avskrivninger

Avskrivningsreglene bør også kunne innrettes slik at det tas mer hensyn til investerings- og utviklingsbehovene i landbruket/grøntsektoren, eksempelvis med en egen avskrivningssats (saldo gruppe) for bygg og anlegg i landbruket. Avskrivningssatsene bør økes, slik at de samsvarer bedre med faktisk verdiforringelse.

Etablering av fondsordning i jordbruket

Grøntsektoren kjennetegnes med betydelige etablerings-/investeringskostnader og årlige svingninger i inntekt. Skattereformen i 1992 førte til at anledning til fondsavsetninger falt bort, og at avskrivningsreglene ble dårligere. Det bør vurderes om det for jordbruket igjen kan innføres en ordning med fondsavsetning – til investeringer for bedriftsutvikling, miljøtiltak, samt anledning konsolideringsfond til bruk ved avlings-/klimaskader. En slik ordning vil gjøre produsentene bedre i stand til selv å håndtere investeringer og årlige svingninger.

Lønnsfradrag

Et eget lønnsfradrag for enkeltpersonforetak i jordbruket kan være et hensiktsmessig tiltak på skatteområdet, fordi det generelle lønnsfradraget for enkeltpersonforetak ble fjernet fra og med 2012.

6.4.2 Avgiftsreduksjoner

Miljøavgift på plantevernmidler

Fra 1998 har det vært innkrevet miljø- og kontrollavgift på plantevernmidler. Fra 1999 ble avgiften lagt om til en differensiert miljøavgift. Avgiften ble fram til 2009 innkrevet av Landbruks- og matdepartementet. Fra 2010 ble avgiften omdefinert til en særavgift og utgjør 50 mill. kroner. Tall fra Landbruks- og matdepartementet viser at det brukes plantevernmidler med lavere miljø- og helserisiko etter at avgiftssystemet ble lagt om i 1999. Dette er en utvikling som forventes å fortsette.

Utvalget mener at avgiftsmidlene må utnyttes mer målrettet, først og fremst med å utvikle gode bekjempelsesstrategier.

Avgifter på drivstoff (avgiftsfri diesel)

Såkalt avgiftsfri diesel inneholder avgiftskomponentene grunnavgift (kr 1,018), CO₂-avgift (kr 0,61), og svovelavgift gradert etter innhold. Disse drivstoffavgiftene utgjør for jordbruket samlet om lag 250 mill. kroner.

Fritak fra arbeidsgiveravgift

Grøntnæringa er en arbeidsintensiv næring, og arbeidsgiveravgift er for mange en betydelig utgift.

6.4.3 Spesielle tiltak

Skatteregler ved nyplanting av frukt og bær-felt

Nyplanting av frukt- og bærvekster som har en antatt levetid på minimum tre år skal aktiveres og kan ikke avskrives. Verdien kan først nedskrives når feltet ryddes. Det er store investeringskostnader knyttet til moderne frukt- og bærproduksjon. Ettersom investeringen ikke kan føres til fradrag, blir oppstartskostnaden svært stor. Forbedring av skattereglene ved nyplanting, enten gjennom direkte fradrag eller avskrivning, vil være et viktig kostnadsreducerende tiltak.

7 VEKSTPROGRAM FOR GRØNTSEKTOREN

Utvalget foreslår at det foretas en samlet offensiv satsing for å nå de målsettinger som er satt. Satsingen etableres under et **"Vekstprogram for grøntsektoren"**. Inn i dette regnes grønnsaker, frukt, bær og poteter.

Hovedmål

Vekstprogrammet skal bidra til å oppfylle Stortingsmeldingen om Landbruks- og matpolitikken, Meld. St 9 (2011-2012) sin målsetting om 20 prosent økning av produksjonen innenfor grøntsektoren.

Satsingsområder

Vekstprogrammet består av to hovedsatsingsområder:

- **Markeds- og forbruksprogram**
- **Utviklings- og rådgivingsprogram**

Utvalget foreslår at det etableres en styringsgruppe for vekstprogrammet. Denne bør bestå av avtalepartene og næringa, samt med representasjon av Matmerk og Opplysningskontoret for frukt og grønt. Programmet forvaltes av Statens landbruksforvaltning.

7.1 Markeds- og forbruksprogram

Utvalget foreslår at det etableres et markeds- og forbruksprogram for fremme av norske sunne frukt, bær, grønnsaker og potetprodukter. Programmet gis en varighet på 5 år med en økonomisk ramme på 32 mill. kroner pr. år, herunder 16 mill. kroner til Opplysningskontoret for frukt og grønt.

Programmet skal bl.a. inneholde:

- Målrettet kampanje for norske grønnsaker tilpasset sesonger, tilgjengelighet og hva forbrukeren skal se etter jf. kvalitet og merking; Nyt Norge evt. Spesialitet og Beskyttet Betegnelse. Synliggjøring av mindre svinn og bedre brutto, jf. ferskere norske produkter for handelen og en bedre produktopplevelse for forbrukeren
- Grønt kunnskapsprosjekt: «5 om dagen – ungdomsskole»
- Opplæringsprogram for butikkansatte med fokus på norsk sesong. Skape entusiasme ved et program som også gir tilbud om en praktisk dag ute hos produsentene.
- Oppmerksomhets- og interessevekkere hos frukt- og grøntansvarlige. Budskap: Tilgjengelighet, lønnsomhet, mindre svinn jf. kortere verdikjede og mulighet for økt kjøpsappell hos forbruker.
- Grønn lokalmat, hvordan løse en god regional profilering i samspill med merkevarerne.
- Produkt- og kategoriutvikling som også sikrer at norske produkter får ta del i en større andel av høgprissegmentet på frukt og grønt.
- Opplysningsvirksomhet

7.1.1 Norsk kampanje

Utvalget foreslår at det gjennomføres en målrettet kampanje for norske grønnsaker tilpasset sesonger, tilgjengelighet og hva forbrukeren skal se etter jf. kvalitet og merking; Nyt Norge evt. Spesialitet og Beskyttet Betegnelse, synliggjøring av mindre svinn og bedre brutto, jf. ferskere norske produkter for

handelen og en bedre produktopplevelse for forbrukeren. Kampanjen gjennomføres av Matmerk i samarbeid med Opplysningskontoret for frukt og grønt.

7.1.2 Grønt Kunnskapsprosjekt

«5 om dagen» er den overordnede kostholdsanbefalingen fra myndighetene og 98 prosent av befolkningen rapporterer at de har kjennskap til «5 om dagen». Utvalget foreslår en satsing på «5 om dagen – ungdomsskole».

Målgruppe er elever på alle landets ungdomsskoler

«5 om dagen - ungdomsskole» rettes inn mot mat- og helsefaget. En storsatsning mot elevene i ungdomsskolen vil kunne omfatte følgende målsetninger og aktiviteter:

Prosjektets hensikt:

- Motivere, skape nysgjerrighet hos elevene til å smake og spise frukt og grønnsaker.
- Ungdommene skal få kunnskap og føle stolthet av å tilegne seg kunnskap om frukt og grønnsaker.
- Ungdommene skal opparbeide positive holdninger til frukt og grønt.

Prosjektaktiviteter:

- Utvikle opplæringsmoduler som passer mat- og helsefagets læreplan.
- Utvikle «5 om dagen - skole» for hvert av årskullene hvor det blir lagt opp til at ungdommene skal få en stolthet av å få kunnskap om grønnsaker og frukt.
- Arrangere en nasjonal «5 om dagen» høstfest-uke i oktober hvert år.
- Utvikle en konkurranse hvor man premierer de beste høstfest-ukekonseptene ved skolene.
- «5 om dagen – skole»-team som reiser rundt til utvalgte skoler og lager grønnsakshopping med grønn matlaging.

Budsjett og organisering

Utvalget foreslår at prosjektet gis en ramme på om lag 6 mill. kroner pr år. Styret for Opplysningskontoret for frukt og grønt er styringsgruppe for prosjektet. Avtalepartene får årlig rapport.

7.1.3 Opplæringsprogram for butikkansatte

Det etableres et prosjekt for å øke kunnskapen om behandling av frukt, bær og grønnsaker. Prosjektet søkes etablert som et samarbeid gjennom verdikjeden.

7.1.4 Grønne spesialiteter

Det gjennomføres en satsing for å få flere grønne produkter ut i direkte salg gjennom butikker, Bondens marked osv.

Inn i programmet legges det en målrettet satsing på spesifikke frukt og grønnsaker for eksempel rotgrønnsaker og poteter. En slik satsing vil kunne gjennomføres i samarbeid med produsenter, organisasjoner (Innovasjon Norge, Nofima og Norges Bygdekvinnelag), og må sees i sammenheng med f.eks. lokalmatprogrammet.

7.1.5 Opplysningsvirksomhet

Opplysningskontoret for frukt og grønt arbeider for å øke forbruket av frisk frukt, bær, grønnsaker og poteter i Norge. Arbeid er nøytralt uten hensyn til merkevarer eller hvor varene er produsert. Dog fremheves fordelene ved produksjon av frukt og grønnsaker i Norge. Hovedstrategien er å stimulere til økt forbruk av frisk frukt, bær, grønnsaker og poteter ved hjelp av langsiktig holdningspåvirkning. Matglede, sammen med helse og ernæring står sentralt i vårt budskap. Det er en stor utfordring å få formidlet at et høyt daglig forbruk av frukt og grønnsaker er avgjørende for et sunt levesett.

Utvalget foreslår at Opplysningskontoret for frukt og grønt styrkes, og aktiviteten målrettes mot forbruk av norske varer og ytterligere fokus på 5 om dagen.

7.1.6 Organisering og finansiering

Det etableres en styringsgruppe for markeds- og forbruksprogrammet. Denne bør bestå av avtalepartene og næringa. Programmet legges til Statens landbruksforvaltning og finansieres over post 70.11 Avsetningstiltak.

Finansiering og ramme

Post	Bevilgning 2013 Mill. kroner	Bevilgning 2014 Mill. kroner	Endring Mill. kroner
Grønt kunnskapsprosjekt		6,0	6,0
Norskkampanje			
Opplæringsprogram butikkansatte			
Grønne spesialiteter		10,0	10,0
Opplysningskontoret for frukt, bær og grønnsaker	19,9	16,0	-3,9
SUM Markeds- og forbruksprogram	19,9	32,0	12,1

7.1.7 Avsetningstiltak

For 2013 er det totalt 25,4 mill. kroner som forvaltes av Omsetningsrådet. I jordbruksoppgjøret 2012 ble hele potten bevilget på 1150 70.11 Markedstiltak. Av dette er 14 mill. kroner kollektivt dekt omsetningsavgift og 11,4 mill. kroner er til opplysningsvirksomhet og avsetningstiltak hagebruk (epler og poteter).

Midlene bevilges til faglige tiltak, opplysningsvirksomhet og avsetningstiltak (inkl. administrasjon). Av midlene i 2013 får Grøntprodusentenes samarbeidsråd 700 000 kroner, Fruktlagerinspektøren 577 000 kroner, Økern Torghall 220 000 kroner, Fagforum potet 150 000 kroner, Opplysningskontoret for frukt og grønt 19 920 000 kroner, administrasjon 91 000 kroner. Ikke forbrukte midler går inn i fondet for omsetningsavgift hagebruk.

Da det i 1982 ble bestemt at omsetningsavgift fra grøntsektoren ikke skulle kreves inn fra produsentene, men avsettes over jordbruksavtalen, ble det bestemt at bevilgningen skulle beregnes til 1,1 prosent av Budsjettnemnda i jordbrukets budsjett for brutto produksjonsverdi for grønnsaker, frukt og bær. En har

senere gått bort fra denne beregningsmåten, men hadde den blitt videreført, ville kollektivt dekket omsetningsavgift i dag tilsvarer i størrelsesorden 30 mill. kroner. Det er beregnet ut fra jordbrukets totalregnskap 2011. Sum hagebruksprodukter og poteter, fratrukket blomster tilsvarer 2,7 mrd. kroner. Potet var ikke med i markedsreguleringen i 1982, men er senere tatt inn.

Utvalget foreslår at Post 70.11 Avsetningstiltak økes med til 12,1 mill. kroner til 37,5 mill. kroner.

Av dette forvaltes 21,5 mill. kroner av Omsetningsrådet. Utvalget legger til grunn at Opplysningskontoret for frukt og grønt får 16,0 mill. kroner av posten for 2014 jf. tabellen ovenfor.

7.2 Utviklings- og rådgivingsprogram

Utvalget foreslår at det etableres et utviklings- og rådgivingsprogram for grøntsektoren. Programmet gis en ramme på 10 mill. kroner.

Samtidig må næringa få sin rettmessige andel av forskningsmidlene over jordbruksavtalen og forskningsavgiftsmidlene. For å kunne opprettholde god nok kompetanse i årene fremover, vil et mulig tiltak være å øremerke årlige midler til forskningsaktiviteter på grunnleggende kjerneområder for grønnsakproduksjonen.

7.2.1 Utvikling

Utvalget mener det er behov for utviklingsmidler som er mer konkrete og målretta enn generelle forskningsmidler.

Nedenfor er satt opp utviklingsbehov som Utvalget mener bør prioriteres

- **Nye dyrkingsteknikker**

Styrke kunnskap om dyrkingsteknikk tilpasset en moderne, effektiv produksjon i et klima i endring. Nye tekniske løsninger er viktig å ta i bruk både i forhold til effektivitet, klima, jordpakking, marked osv. Det er nødvendig å tilegne seg ny kunnskap, utvikle og ta i bruk nye dyrkingsteknikker og utstyr som er tilpasset utfordringer som følge av blant annet klimaendringer.

- **Markeds- og klimatilpasset plantemateriale**

Endring i marked, klima og dyrkingsstruktur, har ført til behov for en mer effektiv og økt innsats innen utvikling og utprøving av nye klimatilpassa sorter som også er tilpasset en moderne dyrkingsteknikk.

Det er behov for en økt satsing på veiledningsprøving av norsk og utenlandsk sortsmateriale og økt satsing på å utvikle plantekvaliteter tilpasset norske markeds- og klimakrav.

Kunnskapsnivået og strukturen i frukt- og bærproduksjonen er ikke tilpasset dagens krav fra markedet. Forbrukerne ønsker norsk frukt og bær av topp kvalitet i en lengre sesong, men med økte utfordringer med klima i vekstsesongen, fordrer dette at mer av produksjonen foregår i et mer kontrollert klima (plasttunneler, plasthus eller veksthus). Det er behov for å styrke kunnskapen om dyrkingsteknikk ved tettplantinger av frukt, og om klimastyring ved dyrking i regulert klima, for en optimal og mer programmert produksjon av frukt og bær i framtida. Norsk frukt- og bærdyrking har lang erfaring med dyrking etter integrerte prinsipper, men det er behov for å fornye denne kunnskapen og dra veksler på økologiske dyrkingsregimer. Det har til nå ikke vært satset nødvendige ressurser på å etablere tilfredsstillende og samvirkende kunnskap for integrert produksjon i norsk grøntsektor.

- **Nye sorter**

Utvalget av sorter i grønnsaker utviklet for norske forhold har gjennom mange år blitt redusert. Mye tyder på, at klimaendringer i fremtiden vil stille større krav til sorters tilpasningsevne, og dermed økt behov for stor bredde i sortsutvalget. Større bredde i utvalget av sorter kan bidra til mer stabile avlinger ved valg av sorter i forhold til ønskede produkttegenskaper.

- **Bedre kvalitet av norske settepoteter og økt omfang av testdyrking av nye sorter**

Utvikling av diagnoseverktøy for latent smitte av viktige sykdommer (stengelrøte m.fl.). Identifisering av smitteveier for viktige sykdommer, - betydning av jord- og settepotetsmitte. Optimal lagring av settepoteter i forhold til sykdomssmitte og vitalitet.

Prøvedyrking i ulike regioner av ulike sorter med tester mot markedet for bedre å tilpasse dyrking av ulike sorter til ulike jordsmonn og klima. Produktutvikling som kan bidra til økt utnyttelse og verdiskaping av den samlede norske potetproduksjonen.

- **Økt fokus på grøntproduksjon i Nord- Norge**

Nord-Norge har et klima egnet for grønnsak- og bær dyrking og et stort lokalt marked som dessverre er helt underdekket av lokalproduserte bær. Moderne, klimaforbedrende tiltak som for eksempel dyrking i høye plasttunneler vil kunne gi produksjonen i regionen et løft. Nordnorsk landbruksråd har etablert en egen FoU-gruppe som skal stimulere til økt produksjon av grønnsaker og bær i regionen, "Arktisk landbruk". Det er behov for å styrke kunnskapsnivået, ved å stimulere til dyrkerklynger og styrking av rådgivingsapparatet i Nord-Norge.

- **Veksthusproduksjon**

Utvikle effektiv og miljøvennlige energibruk i veksthusproduksjonen. Produktutvikling/nye kulturer – få fram nye produkter – utvikling av produksjonsteknikk.

- **Produktutvikling**

I samarbeid med markedet utvikles nye produkter, pakningstyper og presentasjon osv. Som et ledd i markedsføring og presentasjon, må det vurderes å ta i bruk nye merkemotoder for å fokusere på sunnhet, friskhet og helse. Slike tiltak vil bidra til kunnskapsoppbygging hos forbruker.

Det er stadig større fokus på hvor og hvem som har produsert maten, på historie rundt produkter, på kortreisthet m.m. Vi har gode eksempler på at noen av de gamle grønnsakssortene kan framstå som nye spennende produkter i et moderne samfunn. Dette må utvikles videre.

7.2.2 Plantemateriale og sortsutvikling

Norsk landbruk er helt avhengig av friskt plantemateriale og et godt sortsutvalg. Innen de fleste hagebruksvekstene er det mangel på sorter som kan sies å være attraktive nok, både for forbrukeren og dyrkeren. Samtidig er sortsutvikling langsiktig arbeid som gjerne tar 7-8 år før en kan vise at en har en god ny sort.

Utvalget mener at det må legges til rette for å etablere sortsgrupper innen de ulike kulturene for frukt, bær, grønnsaker og poteter på samme måte som dagens «Sortsgruppe for jordbær og bringebær». Sortsgruppene gis ansvar for å koordinere arbeidet med sortsutvikling og sortsutprøving i Norge.

Det avsettes 1,0 mill. kroner til etablering og drift av sortsgrupper finansiert over post 77.15.

Utvalget mener det er viktig å se på alle sider av området "plantemateriale":

1. Sortsutvikling/foredling
2. Sortsutprøving

3. Oppformering og utvikling av friskt plantemateriale av god kvalitet

Graminor har ansvar for å drive planteforedling, sortsrepresentasjon og prebasisavl for å sikre norsk jord og hagebruk tilgang på klimatilpasset, variert og sykdomsfritt sortsmateriale. Selskapet har foredlingsprogrammer innen korn, poteter, engvekster, frukt og bær. Graminor får ikke dekket kostnadene som ligger i foredlingen inne disse vekstene av markedsinntektene.

Bevilgningen til statskontrollert settepotetavl over jordbruksavtalen er på 7,04 mill. kroner i 2013. Formålet er å bidra til høy bruk av statskontrollerte settepoteter av god kvalitet.

Grøntsektoren er helt avhengig av en god rådgivningstjeneste, friskt plantemateriale og et godt sortsutvalg innen frukt, bær og potet som forbrukerne vil ha. Friskt plantemateriale som utgangspunkt legger til rette for en produksjon med lite bruk av plantevernmidler. Dette er ekstra viktig i produksjoner der en mangler effektive bekjempelsesmetoder mot mange skadegjørere. For 2013 er det satt av 10 mill. kroner til utvikling av plantematerialet av hagebruksvekster for å sikre at frukt-, bær- og blomsterprodusenter får tilgang til friskt, klimatilpasset og sortsekte plantemateriale (Sagaplant).

Utvalget forslår:

- **For 2013 er det satt av 17 mill. kroner til Sagaplant og Overhalla klonavlsenter. Bevilgningen opprettholdes på samme nivå, men det knyttes betingelser til at midlene benyttes til oppgaver for grøntnæringa og ikke hagesenter.**
- **At det avsettes 1,0 mill. kroner til etablering og drift av sortsgrupper finansiert over post 77.15.**
- **At bevilgningen til Graminor økes.**

7.2.3 Plantevernmidler

Det må settes inn økte ressurser til integrert dyrking. Nye bekjempelsesstrategier og metoder må utvikles for å redusere bruk av plantevernmidler ytterligere. Samtidig er det behov for nye metoder ved endret klima. For fruktdyrkinga må utvikla luktmiddel for bekjempelse av rognebærmøll settes i produksjon.

Arbeidet med handlingsplan plantevernmidler og tiltak som sikrer tilgang på de optimale midlene er viktig. Bortfallet av plantevernmidler er en utfordring for norsk grøntnæring i tiden fremover. Hvert år er det plantevernmidler som tas ut av bruk, uten at de erstattes av andre midler med noenlunde tilsvarende effekt. Det er nødvendig at det fortsatt avsettes betydelige midler til forskning og utprøving av nye plantevernmidler og nye ikke-kjemiske bekjempelsesmetoder. Godkjennelsesprosedyrene for nye midler bør endres, slik at vi får et felles regime i Norden, ev. harmoniseres med EUs regelverk. Dette vil føre til at kostnadene i forbindelse med godkjennelse blir mindre, og at det norske markedet i større grad blir av interesse for leverandørene.

Utvalget forslår at det innenfor handlingsplan for redusert bruk av plantevernmidler øremerkes 4 mill. kroner til grønt, poteter, frukt og bær, herav 1 mill. kroner til bekjempelse av rognebærmøll.

7.2.4 Rådgiving

Kunnskap er helt avgjørende for å kunne utvikle næringa videre. Økonomi, konkurranse og marked setter stadig sterkere krav til produsenten. Det krever kompetanse og den bør det være mulig å hente innenlands.

Rådgiving til frukt og grønt gjennom Norsk Landbruksrådgiving foreslås styrket. Det stilles krav til at økte midler skal gå til rådgivningsoppgaver hvor det er et utstrakt samarbeid og erfaringsutveksling mellom

